

Matth. 5: *Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis; et: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum;* statim enim incipit esse illorum, si non possessione, saltem jure. Et ideo Paulus suum depositum appellavit, ut supra cum Bernardo notavimus.

54. Imo plus addidisse videtur Basilius, oratione in init. Prov., dicens: *Omnes qui vitam Evangelicam incedimus, mercatores sumus, per opera mandatorum nobis possessionem cælestem comparantes.* Et hoc ipsum significare voluit Hieronymus, cum, exponens verba illa Matth. 20: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo: Sic (inquit) intelligendum est: Regnum cælorum non est dantis, sed accipientis.* Admirabilis quidem exaggeratio ad rem explicandam; non enim potest regnum cælorum non esse dantis, cum semper Deus sit et maneat supremus dominus eorum quæ donat vel promittit; ut tamen intelligamus, non obstante hoc dominio, jus regni cælorum ita obtineri a justis, ut non possint illo privari, salva justitia, dixit Hieronymus, jam non esse dantis, sed accipientis. Quod verbis sequentibus declarat: *Non est enim acceptio personarum apud Deum; sed, qui talem se præbuerit, ut regno cælorum dignus fiat, hic accipiet quod non personæ, sed vitæ paratum est.* Et in eodem sensu declarat illa verba Chrysostomus, homil. 66: *Num igitur (inquit) quasi non potentem illum id facere condemnabimus? Nequaquam, sed justitiam ejus admirabimur; et quoniam non personam, sed rem respicit, laudabimus,* quod ibi et in sequenti homilia late prosequitur; et eleganter homil. in Psal. 71, circa id: *Orietur in diebus ejus justitia: Quæ justitia (inquit) pietati conjuncta, tolerantia conglutinata, appenditur ibi vitæ æternæ, et fit justitia, ut in qua mensura mensi fuerimus, remetiatur nobis.* Et similia sunt multa in Sanctis Patribus, præsertim cum loquuntur de meritis justorum, nam in illis solis hoc genus debiti et justitiæ reperitur. (Vide Ambros., serm. 7 in Ps. 118; et Chrys. homil. 3 in Matth.)

Deus, præmia ex justitia reddens, secundum consilium voluntatis suæ operatur.

55. Hic vero statim occurrunt plures difficultates, quas nunc non prosequar, ne prolixior sim, et quia in citato loco fere omnes tractavi. Solum ut nostro themati satisfaciam,

explicabo breviter, cum Deus reddit hoc debitum, etiam operari secundum consilium voluntatis suæ. Est enim in Deo tanquam in supremo principe, non tantum (ut sic dicam) consilium gratiæ, sed etiam justitiæ, nam utrumque spectat tum ad principis magnificentiam, tum ad exactam subditorum providentiam; et secundum utrumque consilium Deus operatur ex beneplacito voluntatis suæ; tum quia nihil ex alterutro consilio operatur, aut exequitur, nisi quod libera voluntate acceptat; tum etiam quia opus utriusque consilii habet originem ab ipsa voluntate omnino libera et gratuita, quamvis in hoc sit nonnulla differentia, quia in consilio gratiæ opus seu beneficium ab illo procedens, habet non solum primam originem, sed etiam proximam in gratuita voluntate Dei, quæ est tota ratio et causa talis beneficii; opus autem procedens a consilio justitiæ, habet quidem primam originem in gratuita voluntate, tum promittendi sub conditione operis, tum etiam dandi gratiam et vires quibus conditio possit expleri; proxime vero et immediate jam fundatur in ratione debiti, et consequenter non meram voluntatem, sed aliquam etiam necessitatem habet, quæ tamen non est absoluta, sed ex suppositione liberæ et gratuitiæ voluntatis; et ideo non excludit quin semper opus sit secundum consilium voluntatis Dei. Atque ita fit ut consilium justitiæ supponat, et derivetur a consilio gratiæ, si nostro modo loquamur. Et hoc est quod dicebat Augustinus, lib. de Grat. et lib. arb.: *Cui redderet coronam justitiæ justus judeæ, si non donasset gratiam misericors pater? Et quomodo esset ista corona justitiæ, nisi præcessisset gratia, quæ justificat impium? Quomodo ista debita redderentur, nisi prius illa gratuita donarentur?* Et hoc est etiam quod scripsit Cælestinus Papa, in ep. ad Episc. Gall., cap. 12: *Tanta erga omnes homines est bonitas Dei, ut nostra voluerit esse merita, quæ sunt ipsius dona, atque pro his, quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus.*

56. *Durandi scrupulus expungitur.* — Non est autem hoc ita intelligendum, ut videtur intellexisse et objecisse Durandus, ac si nos nihil haberemus in hujusmodi donis Dei, in quo possit ratio justitiæ fundari; nam, licet meritoria opera principaliter sint dona Dei, quoad initium quidem omnino, quoad consummationem vero principaliter, tamen quoad cooperationem et usum liberum sunt nostra, et nos sumus illorum domini; et hoc satis est ut per illa possimus jus justitiæ acquirere; et

hoc est quod aiebat Hilarius, cant. 6 in Matth.: *De nostro est beata illa æternitas promerenda, præstandumque est aliquid ex proprio;* et Hieronymus, l. 2 contra Jovinianum, ad finem: *Nostris laboris est pro diversitate virtutum diversa nobis præmia præparare.* Ac denique Concilium Arausicanum II, c. 18: *Debetur merces bonis, si fiant; sed gratia Dei, quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Quam sententiam sæpe habet Augustinus, ut videre licet in Enchirid., capite 106 et 107, et de Corr. et gratia, capite 13, et aliis locis.

Duplex in Deo justitiæ consilium.

57. Oportet tamen hoc ipsum consilium justitiæ distinguere; aliud est enim consilium vindicativæ justitiæ, aliud benefactivæ (ut sic dicam), seu reddititæ præmia juxta promissionem et conventionem factam; utraque enim justitia ad consummatam et plenam Dei bonitatem necessaria est, ut eleganter tradit Tertullianus, lib. 1 cont. Marcion., cap. 27, et lib. 3, c. 3. Ea vero, quæ diximus, potissime intelliguntur de hac posteriori justitia; nam ad illam solum spectat hoc debitum proprium, de quo sumus locuti; et ideo illa est quæ supponit gratiam et gratuitam promissionem, in quibus et valor operum et justitiæ debitum fundari possit. Alterius vero justitiæ vindicativæ consilium et opus per se nec gratiam supponit, nec promissionem, quia in illa justitia non operatur Deus ut debitor, sed ut exactor; ipse autem homo potius est debitor, qui ut hujusmodi debitum contrahat, non indiget gratia, nam de suo habet posse peccare; per peccatum autem contrahit tale debitum, cui comminatio potius quam promissio respondet; de quarum differentia superius dictum est.

58. *Qualisnam sit justitia qua Deus reddit præmia.* — Hic autem statim se offerebat explicandum, qualisnam sit illa prior justitia Dei, distributivane, an commutativa, vel nulla istarum formaliter, se alia eminentior, quæ has virtutes contineat. Sed hoc etiam late tractavi citato loco, et ad explicationem testimonii a nobis propositi amplius necessarium non est. Et ideo dico breviter esse quidem hanc justitiam Dei, eminentioris vel altioris rationis et ordinis, quam sint omnes illæ justitiæ, prout in hominibus inventiuntur; sic enim omnes perfectiones divinæ, etiam illæ quæ formaliter Deo attribuuntur, sunt

altioris ordinis, quam sint omnes similes perfectiones creaturarum.

59. *Unde sumatur essentialis ratio justitiæ distributivæ.* — Nihilominus tamen, eo modo quo perfectiones simpliciter sunt in Deo formaliter, censeo justitiam illam, qua Deus reddit hæc debita propria, de quibus in hac ultima assertionem locuti sumus, esse propriissime ac formaliter justitiam distributivam; quia et jus, quod illi respondet ex parte hominis, ad hanc justitiam proprie pertinet, et in operatione hujus justitiæ servatur æqualitas, quam geometricam vocant, distribuendo præmia inter multos juxta proportionem meritorum, quod est munus distributivæ justitiæ, juxta mentem Aristotelis, 5 Ethic., cap. 3, et D. Thomæ 2. 2, q. 61. Quamvis necessarium non censeam in omni actu distributivæ justitiæ fieri comparisonem inter multos, inter quos aliquid distribuatur, neque inde primario sumendam esse rationem essentialem ejus virtutis, sed ex modo et qualitate juris, quod alteri servat, et debiti quod reddit, sive illud reddat uni, sive multis; et sive uni solitario, sive uni ex multis; omnibus enim his modis operari potest etiam in hominibus, ut facile posset exemplis declarari, vel in una tantum Ecclesiasticorum beneficiorum collatione: sed non possumus immorari. Signum ergo est primariam rationem hujus justitiæ non consistere in illa proportionalitate, præsertim cum aliæ etiam virtutes possint illam observare. Ab Aristotele autem, et aliis auctoribus explicata est ratio justitiæ distributivæ per illam proportionem, quia et in hominibus regulariter operatur, et jus illi respondens, cum non sit ita exactum sicut jus justitiæ commutativæ, per se non amplius requirit; de quo alias latius. Itaque justitia illa divina distributiva est propriissime, ut divus Thomas, et alii Theologi frequentius sentiunt.

60. *Perfectionem commutativæ eminenter habet justitia præmiativa divina.* — Rationem autem commutativæ justitiæ non habet ita formaliter propter excellens dominium, quod semper Deus retinet in quamcumque rem, quantumvis illam ex justitia debeat; eminenter tamen continet totam perfectionem illius justitiæ, quia præmium, quod reddit, ut minimum semper est æquale merito, etiam secundum proportionem rei ad rem. Et hoc etiam habet illa justitia vindicativa, qua et reddit supplæia pro peccatis secundum proportionem rei ad rem, id est, pœnæ ad cul-

pam; et in ea potest etiam æqualitas proportionis inter multos considerari, sub qua ratione dici potest continere eminenter vim justitiæ distributiivæ; neutra tamen illarum est formaliter, quia neutrius debitum in ea intervenit, et ideo illam esse censeo, veluti quamdam justitiam legalem, quæ bonum commune respicit.

FINIS OPUSCULI QUARTI.

INDEX DISPUTATIONUM ET SECTIONUM

OPUSCULI QUINTI.

DE MERITIS MORTIFICATIS, ET PER PŒNITENTIAM REPARATIS.

DISPUTATIO I.

DE REDITU MERITORUM IN JUSTIFICATIONE
PECCATORIS.

SECT. I. *Utrum Paulus, ad Hebr. 6, de mortificatis operibus loquatur, eorumque reparationem persuadeat?*

SECT. II. *Quam certum sit merita mortificata per pœnitentiam reviviscere.*

SECT. III. *An merita mortificata ad pristinum statum revocentur, suumque effectum habeant ex justitia vel misericordia?*

DISPUTATIO II.

DU PERFECTA REPARATIONE MERITORUM QUÆ IN
JUSTIFICATIONE PECCATORIS FIT.

SECT. I. *Utrum merita vivificata valeant ad proprium præmium essenziale?*

SECT. II. *Utrum omnia merita mortificata redeant quoad totum præmium essenziale?*

SECT. III. *Utrum tota gratia per peccatum amissa statim restituatur per pœnitentiam, seu remissionem peccati, ideoque semper homo ad majorem gratiam resurgat?*